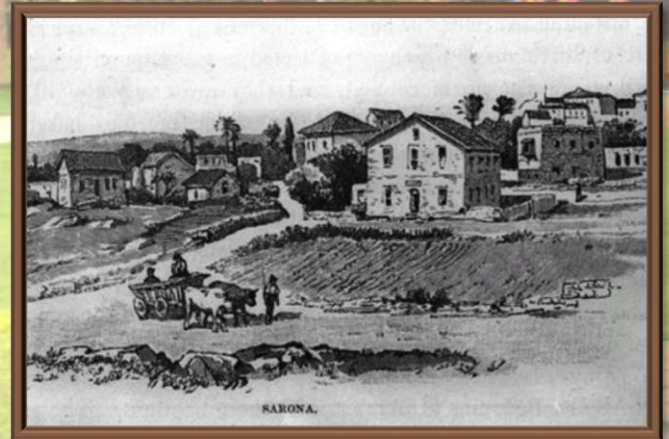

Through the Window: Changed Times, Transformed Landscapes

**The case of Sarona:
Displaying a turbulent past at an historic house situated in a former Templer farming colony turned modern city center**

Dr Nirit Shalev-Khalifa, Yad Ben-Zvi, independent curator
ilanirit@netvision.net.il

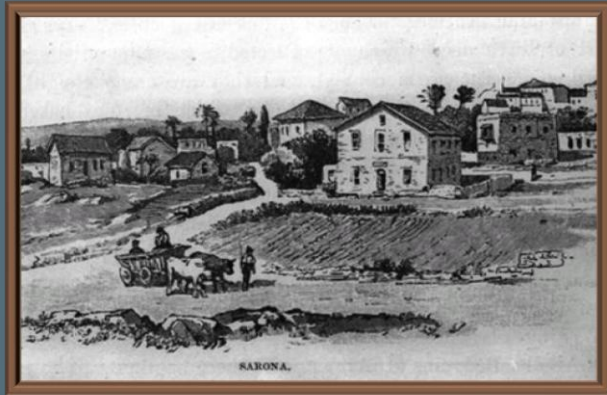
מאמצע המאה ה-19 ועד ימינו מתרחשים בתוככי הבתים ובסביבה העירונית שינויים שקצבם הולך וגובר. בין הבית לסביבתו מתקיים דיאלוג מתמיד המתבטא בחומר ובחזות, אך מתמצת את הסיפור כולו על היבטיו ההיסטוריים, החברתיים, הדתיים והאידיאולוגיים.

דיירים בעלי רקע, זהות ותפיסות מסוימות מתיישבים בבית. תוכנו: סידורו, עיצובו, כליו ורהיטיו מבטאים את תרבותם ואת השקפת עולמם. הדיירים מביטים אל מבעד לחלון הבית אל המציאות בת זמנם, ובאותה העת הם משקיפים אל המציאות הנכספת שבחזונם. לעיתים ישנו את הנוף ולעיתים יתמזגו בו.

הסיפור רב הניגודים ורב השכבות במתחם שרונה בתל אביב, מדגים הן נסיבות היסטוריות אינטנסיביות ומגוונות וגם את התפיסה ההיסטוריוגרפית המוזיאלית של זמננו הבאה לידי ביטוי בהחלטות הנוגעות לשימור ולתצוגה הנוכחת בנוף העירוני העכשווי.

בהרצאתי אבקש לבחון את מקומו של הבית ההיסטורי הן כאזור תצוגה (ויטרינה, show case) אוטונומי המכיל ידע ותוכן והן כמוצג העומד בהקשר הרחב וברצף אתרי חוץ ופנים של סביבתו.

בלב תל אביב נפתח ב-2013 מתחם שרונה, המשמר את המושבה הטמפלרית החקלאית, שרונה שנוסדה ב-1871. במאה העשרים היו במקום מחנות צבא בריטים וישראלים ועד לאחרונה שכנה במתחם קריית הממשל הישראלית. לאחר מאבק ציבורי ממושך שומרו במתחם 36 בתים היסטוריים שנבנו על ידי המתישבים הגרמנים-טמפלרים בשלהי המאה ה-19 ובראשית המאה העשרים. הבתים שומרו חיצונית כפי שהיו בתקופה הטמפלרית. בין הבתים, המשמשים היום מרכז בילוי וקניות, משתרע פארק פתוח.

אחד הבתים ההיסטוריים הוקדש למוזיאון המספר את סיפור המקום ודייריו במשך כ-150 שנים. בית משפחת בלדנהופר (Baldenhofer) הטמפלרית מייצג את הבנייה הטמפלרית של שלהי התקופה העות'מאנית ומכיל פרטים אדריכליים ועיטורי קיר אופייניים, המלמדים על אורחות החיים בבית המשפחה.

הסיפור ההיסטורי ברבדיו השונים והמשתנים עומד בבסיס התפיסה האוצרותית, אותה אציג בהרצאתי. סיפורם של הבית וסביבתו על ציר הזמן, שבמהלכו משתנה חליפות אופיו של המתחם כולו ועמו גם הדיירים וסידורם של חדרי הבית: מבית מגורים טמפלרי, לחדרי קסרקטין בבסיס צבאי בריטי בתקופת מלחמת העולם השנייה, ולאחר הקמת מדינת ישראל למבנה משרדים בתוך מתחם קריית השלטון הישראלי.

הנוף משתנה מסביבה חקלאית בשולי העיר יפו, לאזור מחנות צבאיים בריטים בימי מלחמות העולם הראשונה והשנייה ולמרכז אדמיניסטרטיבי ולאחרונה מרכז מסחרי בלב העיר. הבתים נבנים, משנים צורה וייעוד מאוכלסים ומתרוקנים מיושביהם במעברים חדים, המייצגים את מהלכה של מציאות היסטורית משתנה.

התפיסה הרעיונית של התצוגה משרטטת מהלך בבית באופן חופשי בדומה לביקור בבית מגורים פרטי, בשיטוט בין החדרים המייצגים תקופות שונות שבהן שינה הבית את אופיו ואת דייריו, וכל העת נשקפים נופים היסטוריים משתנים מבעד לחלונות הבתים. ביצירת התצוגה עלו סוגיות של שימור, הצגת מוצגים מקוריים מול שחזורים והעתקים. עיצוב התצוגה משמר את התחושה שהביקור הנו בבית מגורים ולא במוזיאון. המוצגים משתלבים בריהוט הבית ובתמונות התלויות על הקיר. לדוגמה: אין כתוביות חיצוניות אלא טקסט מקורי, ציטטות המופיע על הקירות כדימוי חזותי.

הבית עומד במרכזה של תצוגת חוצות – מוזיאון פתוח, הכולל את בתי המושבה ואתריה. מסלול התערוכה נפרש אל מחוץ לבית, על פני מתחם שרונה כולו על בתיו וגניו, שהם "מוצגים" הנמצאים באתרם המקורי בשטחי חוץ ופנים.

*Sarona, Tel Aviv, visitor center, design & photos: **Breeze Creative***

Times change: different people, different ideas, changing landscape

בשולי החדר קיר המסמל את הבית הנטוש בימי הגירוש על ידי הבריטים לאחר מלחמת העולם הראשונה (1917-1921).

החדר הראשון מתאר את התקופה הטמפלרית הראשונה של המושבה החקלאית הפסטורלית. בחלל התצוגה יש ארבע התייחסויות לנוף. החקלאים הטמפלרים בונים את בתיהם ומרהטים אותם בסגנון שהכירו בארץ מוצאם.

בתוך מסגרת תמונה התלויה על הקיר מתוארים בסרטון המעבר וההתיישבות בארץ החדשה תוך התאמת הסגנון המוכר לתנאים החדשים.

בשלב זה אנו מתוודעים לציר העובר לכל אורך התצוגה במוזיאון. בכל חדר יש לפחות שני חלונות האחד נשאר פתוח אל הנוף העכשווי והשני נאטם בתמונה פרספקטיבית המייצגת את נוף העבר אליו השקיפו דיירי הבית. בתמונה זו עיר הנמל יפו.

על הקיר תצלומים היסטוריים מאלבומי המשפחות הטמפלריות המראים את חיי המתיישבים בתוך הבתים ואת המשק החקלאי.

הם היו החלוצים הראשונים
 לחקלאות המודרנית בארץ ובמידה לא מעטה
 כבשו הם את הדרך לפני החלוצים היותר
THEY WERE THE FIRST PIONEERS OF MODERN AGRICULTURE IN THE COUNTRY
AND IN MANY RESPECTS THEY PAVED THE WAY
FOR THE JEWISH PIONEERS

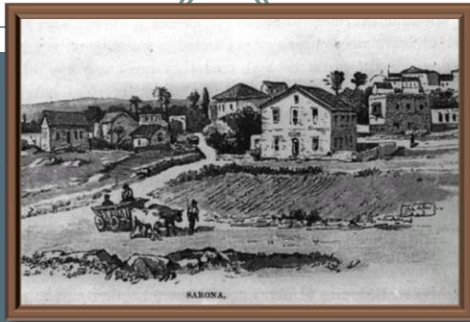

במסגרת עץ מוצג ציור היסטורי של המושבה הכפרית

Gustav Bauernfeind, Street in Sarona, 1898

בשובם לשרונה הופכים הבתים למוזרניים וגרים בהם בני הדור השני והשלישי שנולדו במושבה. הבתים החדשים נבנים בסגנון הבינלאומי וכך גם עיצוב הבתים והריהוט.

מהחלון נשקפת כבר העיר תל אביב שהוקמה ב-1909 כפרבר מחוץ ליפו. בשנות ה-20 וה-30 העיר מתפתחת ונושקת למושבה שרונה.

בחדר זה מוצגת עוד נקודת מבט: מה רואים תושבי תל אביב המשקיפים אל שרונה. כאן בחרנו קטע מיומן של ילד תל אביב, אריה אליאב, לימים סגן שר בממשלת ישראל, שמשרדו שוכן בבתי הטמפלרים. הוא מתאר את מה שעולה בדמיונו מול נוף המושבה. כיצד זכה באחד הימים להתלוות לאביו ומה שראו עיניו במושבה ובתוך הבתים.

בהכנת הסרט נעשתה עבודת תחקיר מקיפה על עיצוב הבתים הן בתל אביב והן במושבה.

היה אמר את יצחק וזאת, לירוק
כיצד עסקו מסקי צורים אלה היו
בזו וזאת העלית הודעה רק זרים
בכנסו עומים לו וכבר עזרה.

THE HEBREW CITY IS IN NEED OF HELP AND IN THE MEANTIME
AND CHECKED THE SUPPLY OF THESE NEEDS. IN THE
DAYS OF THE NEW ALIYA WERE ONLY NEW MEN
ARRIVED AND LEAVING THEM TO FIGHT A BATTLE

בראשית מלחמת העולם השנייה גורשו הטמפלרים שהיו נתיני אויב, על ידי הבריטים. תם פרק ההתיישבות הגרמנית והמקום הפך למחנה צבאי בריטי. הבתים שמשו את הצבא ומהחלון נשקף נוף המחנה הצבאי.

לאחר הקמת מדינת ישראל שכנו במקום משרדי הממשלה הישראלית, לשכת ראש הממשלה ולשכת הנשיא ומחנה המפקדה הראשית של צה"ל.

בסוף המסלול בחדרי הבית יורדים המבקרים אל המרתף. שם מוצגת גלריה המציגה את שימור המתחם ההיסטורי. הביקור מסתיים במיצג וידיאו שנעשה על פי תמונות היסטוריות ומסכם את ההשתנות של הנוף.

לסיכום: המקרה של שרונה מדגים את התפיסה האוצרותית הרואה בבית ההיסטורי מקור חזותי הראוי ללימוד מדוקדק, על כל פרטיו. הבית מציג מבטים פנימה והחוצה ומשקף מאורעות ותהליכים היסטוריים, ובעיקר תפיסות חברתיות, דתיות ואידיאולוגיות המתממשות בעיצוב הנוף.

GRESS - AGRICULTURE, INDUSTRY AND COMMERCE

רוחות של קדמה - חקלאות, תעשייה ומסחר

1930

MP OPPOSITE TEL AVIV, SYMBOL OF THE MANDATE GOVERNMENT

סמל צבאי בריטי מול תל-אביב, סמל לשלטון המנדט

1946

ENSE FORCES IS BORN IN CAMP YEHOSHUA

צבא ההגנה לישראל נולד במחנה יהושע

1947

מחנה יהושע

ELI GOVERNMENT OPERATING FROM ITS HEADQUARTERS IN THE KIRYAH

המשלה ישראל הצעירה כועלת ממקום מושבה בקריה

1948

OR CONSERVATION OF THE PAST – AN URBAN PARK

הנבית חדשות לשיטור העבר - כארק עירוני

1996

Thank you!

צילומים: נירית שלו כליפא, בריז קריאטיב
תודה לד"ר סוניה צ'סנין, מנהלת מרכז המבקרים שרונה
ולבריו קריאטיב
על שהעמידו לרשותי צילומים ומידע להכנת ההרצאה

